

GENEZA DIECEZJI ŁÓDZKIEJ W ŚWIETLE DOKUMENTÓW WATYKAŃSKICH

Diecezja Łódzka ma za sobą znaczącą, choć tylko sześćdziesięcioletnią historię. Historia ta była przedmiotem szczególnego zainteresowania zwłaszcza w roku 1970, gdy obchodzono jubileusz pięćdziesięciolecia erygowania Diecezji bullą „Christi Domini” datowaną 10 XII 1920 roku¹.

Publikacje jubileuszowe ujawniły pewne rozbieżności w brzmieniu dokumentów ustalających podział administracyjny Diecezji. Bulla erekcyjna papieża Benedykta XV ogłoszona w „Acta Apostolicae Sedis” (AAS 1921) stwierdza, że nowa Diecezja Łódzka „tribus constat decanatus, videlicet Lodzensi, Lanciensi et Klodaviensi”². Pięć dekanatów natomiast wymieniono w dokumencie nominacyjnym na wikariusza generalnego Diecezji Łódzkiej, który otrzymał W. Tymieniecki z rąk kardynała A. Kakowskiego³. Z kolei Dekret Świętej Kongregacji Konsystorialnej wymienia trzy dekanaty⁴. Wreszcie dwukrotnie opublikowana bulla („Wiadomości Diecezjalne Łódzkie”, 1921 r. i „Wiadomości Archidiecezjalne Warszawskie”, 1921 r.) aczkolwiek zawiera poświadczenie zgodności z oryginałem, jednak określa, że Diecezję Łódzką tworzy

¹ Ks. K. Gabryel, *Powstanie Diecezji Łódzkiej*, WdŁ 1971 R. 45 nr 1/2 s. 66—72; Ks. Z. Czosnykowski, *Duszpasterstwo w Diecezji Łódzkiej w okresie minionego pięćdziesięciolecia*, tamże, s. 72—83; *Diecezja Łódzka*, WdŁ 1921 R. 1 nr 2 s. 9—24; Ks. R. B., *Seminarium Duchowne w Łodzi*, tamże, s. 24—26; Kardynał Stefan Wyszyński, *Kazanie wygłoszone podczas centralnego nabożeństwa*, WdŁ 1971 R. 45 nr 1/2 s. 42—51; Kardynał Karol Wojtyła, *Kazanie wygłoszone podczas Mszy św. dla młodzieży akademickiej*, tamże, s. 51—55; Bp Tadeusz Etter, *Kazanie wygłoszone podczas Mszy św. dla ministrantów*, tamże, s. 55—60; B. Kumor, *Granice metropolii i diecezji polskich (1968—1939)*, ABMK 1969/1971 T. 21 s. 309—404; J. Siemieński, *Źródła archiwalne do historii Łodzi*, RŁ 1928 T. 1 s. 27—51; Ks. J. Wiktorowski, *Biskupi łódzcy w minionym pięćdziesięcioleciu*, WdŁ 1971 R. 45 nr 1/2 s. 89—95; Tenże, *Kościół Łódzki w czasie wojny*, tamże, s. 93—95; Bp Józef Rozwadowski, *Słowo pasterskie Ordynariusza do diecezjan*, tamże, s. 7—9; Bulla Benedykta XV „Christi Domini”, tamże, s. 1—4; M.P., *Przygotowanie do obchodu złotego jubileuszu Diecezji Łódzkiej*, tamże, s. 4—6.

² AAS 1921 vol. XIII s. 249—251.

³ WdŁ 1921 R. 1 nr 2 s. 12—13.

⁴ Ar. Vat. Consistoriale Vol. 22 N. 56.

się z pięciu następujących dekanatów: „Lodzensi bino, Brzeziniensi, Lanciensi et Klodaviensi”⁵. W końcu wydawca polskiego tłumaczenia bulli „Christi Domini”, (WdŁ 1971 r.) wymienia trzy dekanaty, zgodnie z tekstem opublikowanym w AAS, choć równocześnie zamieścił reprodukcję z poprawkami naniesionymi przez nuncjusza A. Ratti⁶. Istnieje również rozbieżność między datą sporządzenia bulli a datą dokumentu nominacyjnego na wikariusza generalnego, jaki otrzymał W. Tymieniecki z rąk kard. A. Kakowskiego⁷.

Zarysowane wyżej rozbieżności można wyjaśnić jedynie w oparciu o dokumenty znajdujące się w Archiwach Watykańskich; staną się one podstawą niniejszych dociekań⁸.

A oto jak przedstawia się cała historia.

⁵ WAW 1921 nr 5—6 s. 86—88; WdŁ 1921 R. 1 nr 2 s. 10—12. Byłoby rzeczą interesującą zbadanie, na jakim egzemplarzu bulli wydawcy oparli swoje wydanie: nie na oryginale znajdującym się obecnie w Archiwum Diecezjalnym w Łodzi, ponieważ na nim figurują nazwiska „Julius Camposi, Protonotarius Apostolicus” i „Raphaël Virili, Protonotarius Apostolicus”; wydawcy umieścili natomiast nazwisko „A. Marini Scriptor apostolicus” czego nie ma na oryginale łódzkim, a widnieje natomiast „Alfredus Marini Plumbator”. Nie oparli się również na egzemplarzu ogłoszonym drukiem w „Acta Apostolicae Sedis”, ponieważ na nim figuruje podpis C. Card. DE LAI, episc. Sabenen. S.C. Consist. Secretarius, a nie „Paulus Penioli, Cancellariae Apostolicae adiutor a studiis”, jak czytamy na egzemplarzu znajdującym się w Archiwum Diecezjalnym w Łodzi. „Wiadomości Archidiecezjalne Warszawskie” podają „Concordat cum originali. Varsaviae die 23 Maii 1921 anni. Al. Fajęcki S.S. Cub. Int. Cancellarius Curiae Metropolitanae”, ale z jakim oryginałem jest zgodna?

⁶ WdŁ 1971 R. 45 nr 1—2 s. 1—4.

⁷ Bulla w rzeczywistości była wysłana razem z listem datowanym 6 maja, choć na egzemplarzu łódzkim zaznaczono „Expedita die tertia mensis Maii anno septimo”, natomiast dokument nominacyjny na wikariusza generalnego, w którym wymienia się 5 dekanatów, nosi datę 23 stycznia 1921 r. Nie mógł więc być on wystosowany na podstawie bulli papieskiej, jak zaznacza wydawca; zob. WdŁ 1921 R. 1 nr 2 s. 12—13; por. także ods. 18. Warto również odnotować, że materiały mające być podstawą do opracowania bulli były wysłane do Rzymu z listem datowanym 13 lutego 1921 r. a same dokumenty są opatrzone datą 8 lutego t.r.; por. ods. 16.

⁸ Dokumenty i materiały Archiwum Kongregacji do Spraw Biskupów zostały udostępnione autorowi dzięki specjalnemu zezwoleniu Sekretariatu Stanu oraz dzięki uczynności o. Roberto Gonzalez, L.C., który również udzielił informacji dotyczących w/w Kongregacji. Specyfika archiwum Kongregacji do Spraw Biskupów skłania do ogólnej choćby prezentacji Archiwum i jego profilu tematycznego. Archiwum gromadzi materiały z trzech głównych terenów swojej działalności; są to: diecezje, Konferencje Episkopatów, nominacje biskupów. Dokumenty dotyczące diecezji składa się w odrębnych tekach w kolejności chronologicznej. Konferencje Episkopatów odzwierciedla najczęściej korespondencja i obszerne sprawozdania. Nominacje biskupów zawierają materiały związane z osobami, które otrzymały już nominację biskupią, względ-

Już od lutego 1920 r. nuncjusz A. Ratti⁹ przedkładał Sekretariatowi Stanu projekt utworzenia nowej diecezji. Starania te wspierał kardynał A. Kakowski i ówczesny premier rządu L. Skulski¹⁰. Papież listem z dnia 3 marca 1920 r. upoważnił nuncjusza do podjęcia odpowiednich przygotowań¹¹. Normalny tryb prac przyspieszył telegram Nuncjusza, który zawiadamiał, że wszystko jest gotowe dla erygowania nowej diecezji oraz, że z racji spodziewanego kryzysu rządowego należałoby nadać szybsze tempo sprawie. Wówczas papież Benedykt XV telegramem z dnia 10 grudnia 1920 r. erygował Diecezję Łódzką i zaznaczył, by Nuncjusz zebrał odpowiednie informacje na temat granic diecezji, liczby parafii itp., do sporządzenia odpowiedniej bulli¹².

O decyzji papieża pisał także sekretarz stanu kard. G. Gasparri w dwóch kolejnych listach do kard. G. De Lai¹³. Zwłaszcza w drugim z dnia 15 grudnia 1920 r. informował, że na razie pod przyszłą Diecezję Łódzką wydzielono obszar jedynie z archidiecezji warszawskiej, gdyż wydzielenie obszaru z diecezji wrocławskiej może być dokonane w terminie późniejszym. Kardynał G. De Lai odpowiedział (18 I 1921), iż przyjmując do wiadomości fakt erygowania Diecezji Łódzkiej równocześnie zwraca się do Nuncjusza w Polsce o nadesłanie danych potrzebnych do opracowania bulli¹⁴.

Nuncjusz A. Ratti w liście z dnia 2 lutego 1921 r. tłumaczy się, że nie może przesłać dokumentów, o które prosi kard. De Lai, gdyż nie może ich wydobyć od kard. A. Kakowskiego¹⁵. Dnia 13 lutego Nuncjusz przekazał odpowiednie informacje uzyskane od arcybiskupa warszawskiego kard. Kakowskiego i przesłał do Rzymu wiadomość, iż nowa diecezja powstaje wyłącznie z obszaru Archidiecezji Warszawskiej. Nuncjusz podał dane o pięciu dekanatach mających tworzyć Diecezję Łódzką, bo takie otrzymał od kard. Kakowskiego¹⁶.

nie wchodzi czy też mogą kiedyś być brane pod uwagę. Do korzystania z Archiwum służy katalog generalny, który dzieli się na trzy części: katalog nazwisk, katalog diecezji, katalog przedmiotowy.

⁹ Achille Ratti (31 V 1857—10 II 1939) abp Lepanto przybył do Warszawy w maju 1918 roku, jako wizytator na Polskę, Litwę, Łotwę, Estonię i Finlandię. Od marca 1919 r. pełnił funkcję nuncjusza Apostolskiego w Polsce. Przy końcu maja 1921 r. objął arcybiskupstwo w Mediolanie, następnie otrzymał nominację kardynalską, a w dniu 6 lutego 1922 r. został wybrany papieżem przyjmując imię Piusa XI.

¹⁰ Z listu sekretariatu Stanu kard. P. Gasparri do Sekretarza Świętej Kongregacji Konsystorialnej kard. G. De Lai; zob. dok. nr 1.

¹¹ Tamże.

¹² Z listu Nuncjusza A. Ratti do kard. G. De Lai, Sekretarza Kongregacji Konsystorialnej; zob. dok. nr 6; por. także dok. nr 1.

¹³ Zob. dok. nr 1 i 2.

¹⁴ Zob. dok. nr 3 i 4; por. także dok. nr 2.

¹⁵ Zob. dok. nr 5.

¹⁶ Zob. dok. nr 6 i aneksy.

Mons. A. Ratti w dalszym ciągu czuwał nad tokiem sprawy; między innymi informował kard. De Lai o prośbach i naleganiach byłego premiera L. Skulskiego, a obecnie ministra spraw wewnętrznych¹⁷. Jednak dopiero 17 maja 1921 r. mógł przesłać kard. De Lai wiadomość, iż od wczoraj jest w posiadaniu bulli papieskiej, a wysłanej z listem datowanym 6 maja t. r. W tymże liście wspomina, że oczekuje bulli nominacyjnej na biskupa ks. W. Tymienieckiego¹⁸.

Jednakże Nuncjusz szybko zdał sobie sprawę z niezgodności tekstu bulli i dekretu z informacjami, które wcześniej przekazał do Rzymu. Dnia 25 maja 1921 r. w liście do kard. De Lai donosi, iż dokładna lektura bulli erekcyjnej uprzytomniła mu, że opuszczono dwa dekanaty, wobec tego sam osobiście, na mocy uprawnień poprawił oryginał bulli i poprawioną bullę uznał za oryginał: „... Per momento ho di mia mano annotato queste correzioni ed aggiunte nella Bolla stessa autenticandole con mia firma autografa ed il sigillo della Nunziatura”.

Jakie to były dekanaty, które Nuncjusz dopisał zgodnie z pisemem kard. Kakowskiego? Otóż dodał „podwójny” Łódzki, co w rezultacie daje miejski i podmiejski (urbano et extraurbano) oraz dekanat „Brzeziński”. Nuncjusz dokonał również poprawki dotyczącej właściwego brzmienia „Kalisza” oraz zmienił słowo „tribus” na „quinque”¹⁹.

Jak Kongregacja Konsystorialna przyjęła poprawki Mons. Ratti? Listem z dnia 23 czerwca 1923 r., skierowanym do Mons. Pellegrinetti, audytora Nuncjatury w Warszawie, przyjęła po prostu bez dyskusji poprawki nanesione przez Nuncjusza i ratyfikowała je²⁰.

Co mogło być przyczyną zaistniałych różnic? Najprostsze wyjaśnienie sprawy to pomyłka sekretarza przygotowującego minutę bulli.

Bowiem odpowiednie dane wysłano do Rzymu już 13 lutego 1921 r., a sama bulla została wysłana do Warszawy dopiero 6 maja²¹. Daty te dzieli okres ponad dwóch i pół miesiąca czasu, wystar-

¹⁷ Z listu nuncjusza Mons. A. Ratti do kard. G. De Lai, zob. dok. nr 7.

¹⁸ Zob. dok. nr 9.

¹⁹ Zob. dok. nr 10.

²⁰ Z listu skierowanego do Mons. E. Pellegrinetti audytora Nuncjatury Apostolskiej w Polsce z Kongregacji Konsystorialnej; zob. dok. nr 11.

Ermenegildo Pellegrinetti (1876—1943) był sekretarzem wizytatora a potem nuncjusza Apostolskiego Mons. A. Ratti, następnie audytorem tejże nuncjatury. W 1922 roku powołany na stanowisko nuncjusza Apostolskiego w Jugosławii, pozostał tam do roku 1937. W dniu 13 grudnia 1937 r. został mianowany kardynałem.

²¹ Zob. dok. nr 6 i 8.

czający, by posłużono się przekazanym materiałem, aczkolwiek korespondencję cechuje atmosfera pośpiechu²².

Istota problemu polega na tym, że dekret był przygotowany już w dniu 20 grudnia 1920 r.²³, nieomal bezpośrednio po telegramie papieża Benedykta XV erygującym Diecezję Łódzką. Dekret został więc sformułowany przed otrzymaniem danych od Nuncjusza i stanowił podstawę prawną pospiesznego aktu erekcji. Jest więc rzeczą zrozumiałą, że pod wpływem poprawek Nuncjusza Kongregacja Konsystorialna uznała zaistniałą pomyłkę i przyjęła korektę do wiadomości. Minuta w/w dekretu znajdującego się w Archiwum Kongregacji do Spraw Biskupów została poprawiona²⁴.

Jednak powyższych poprawek nie nanesiono na bullę i dekret znajdujące się w Sekretariacie Stanu²⁵. Pozostały w nich sformułowania o trzech dekanatach Diecezji Łódzkiej. Oryginałem bulli erekcyjnej jest bowiem egzemplarz poprawiony przez nuncjusza A. Ratti'ego, obecnie znajdujący się w Archiwum Diecezji Łódzkiej, mimo, iż zmodyfikowany w stosunku do tekstu ogłoszonego w oficjalnym organie Kurii Rzymskiej „Acta Apostolicae Sedis”.

Nr 1

List Sekretarza Stanu kard. Pietro Gasparri do Sekretarza Świętej Kongregacji Konsystorialnej kard. Gaetano De Lai, w sprawie erygowania diecezji łódzkiej. Projekt popierał kardynał A. Kakowski i premier rządu L. Skulski.

Archiwum Świętej Kongregacji do Spraw Biskupów sygn. Num. Prot. 976/20 nr 1.

Dal Vaticano, 11 Dicembre 1920.

Sua Eminentia Reverendissima
Sig. Card. Gaetano De Lai
Segretario della S. C. Consistoriale

Fin dallo scorso mese di Febbraio, Mons. Ratti, Nunzio Apostolico in Polonia, sottoponeva a questa Segreteria di Stato il progetto di erigere a Sud-Ovest di Varsavia un nuova Diocesi, con sede nell'importante città di Lodz, che conta più di 400.000 abitanti,

²² Zob. dok. nr 5.

²³ Archiwum Kongregacji do Spraw Biskupów: Sacra Congregatio Consistorialis. Num. Prot. 976/20. poz. 3.

²⁴ Archiwum Kongregacji do Spraw Biskupów: Sacra Congregatio Consistorialis. Num. Prot. 972/20 nr 7.

²⁵ ASV Consistoriale. Vol. 22 N. 56.

e con territorio distaccato in massima parte dalla vasta diocesi di Varsavia, ed in piccolissima parte, allo scopo di regolare i confini, dalla diocesi di Włocławek, che conta oltre 1.500.000 fedeli.

Monsignor Ratti aggiungeva che l'Arcivescovo di Varsavia gli aveva più volte parlato favorevolmente del progetto medesimo, che nessuna difficoltà vi era da temersi dal Vescovo di Włocławek, a che anche il Signor Skulski, Presidente del Consiglio dei Ministri, aveva promesso gli opportuni stanziamenti finanziari.

Essendosi il Santo Padre degnato di accogliere la proposta in parola, si autorizzò fin dal 3 Marzo p. p., Monsignor Nunzio Apostolico ad espletare le pratiche opportune. Mentre si attendevano le necessarie indicazioni specialmente sui confini e sulle parrocchie della nuova diocesi, Mons. Ratti ha fatto sapere telegraficamente che tutto è pronto per l'erezione in discorso, comprese le aree per i vari edifici ecclesiastici e gli stanziamenti finanziari del Governo, e che in vista di una crisi di Gabinetto sarebbe urgente effettuare l'erezione della nuova diocesi, affidandone l'amministrazione provvisoria all'Arcivescovo di Varsavia, dal cui territorio la diocesi stessa, nella sua massima parte, sarebbe distaccata.

In seguito di ciò il Santo Padre si è degnato di erigere senz'altro la nuova diocesi di Łódź, e di affidarne l'amministrazione all'Arcivescovo di Varsavia, disponendo in pari tempo che se ne avvisi subito Mons. Ratti e lo si incarichi di inviare al più presto le opportune indicazioni circa i confini e le parrocchie, affinché cotesta Sacra Congregazione possa ordinare le relative Bolle. Tali sovrane disposizioni sono già state comunicate a Mons. Ratti, e il sottoscritto Cardinale Segretario di Stato non mancherà di trasmettere a Vostra Eminenza la risposta del medesimo Prelato appena questa gli sarà pervenuta.

Nel rendere di ciò intesa Vostra Eminenza lo scrivente Cardinale profitta dell'occasione per rinnovarle i sensi della profonda venerazione con la quale le bacia umilissimamente le mani

P. Card. Gasparri

Nr 2

List Sekretarza Stanu kard. Pietro Gasparri do Sekretarza Świętej Kongregacji Konsystorialnej kard. Gaetano De Lai. Pismo informuje, że dla diecezji łódzkiej wydzielono obszar jedynie z archidiecezji warszawskiej.

Archiwum Świętej Kongr. do Spraw Biskupów. sygn. Num. Prot. 976/20 nr 2.

Dal Vaticano, 15 Dicembre 1920.

A Sua Eminenza Reverendissima
Il Signor Cardinale Gaetano De Lai
Segretario della Sacra Congregazione
Consistoriale

Il Sottoscritto Cardinale Segretario di Stato di Sua Santità, facendo seguito al suo foglio N^o. B. 13575, dell'II corrente circa l'erezione della Diocesi di Łódź, si affretta a significare a Vostra Eminenza Rev. ma che, secondo quanto ha fatto ulteriormente sapere la Nunziatura di Polonia, la Diocesi suddetta è per ora unicamente formata di parti distaccate dall'Archidiocesi di Varsavia.

Siccome la rettificazione di confini estendentisi nella diocesi di Władysławia (Włocławek) non presenta alcuna urgenza, si è rimandata a tempo migliore, per non ritardare l'erezione in parola.

Lo scrivente Cardinale approfitta dell'occasione per rinnovare all'Eminenza Vostra i sensi della sua profonda venerazione con la quale le bacia umilissimamente le mani.

P. Card. Gasparri

Nr 3

Minuta listu Sekretarza Kongregacji Konsystorialnej kard. De Lai do Sekretarza Stanu kard. Gasparri, zawiera prośbę o dostarczenie danych, potrzebnych do przygotowania bulli erygującej diecezję łódzką.

Archiwum Świętej Kongregacji do Spraw Biskupów sygn. Num. Prot. 972/20 nr 3.

Roma, 18 Genn. 1921.

All'E-mo Card. Segr. di Stato

Ringrazio l'E.V. R-ma della comunicazione datami circa la nuova diocesi di Łódź; e poichè l'E.V. mi dice che il S. Padre l'ha eretta, io prendo atto della cosa. Siccome però mi mancano i dati necessari per redigere la bolla, e particolarmente i confini — sia pure per la parte assegnata alla nuova diocesi entro la circoscrizione di Varsavia — così ho scritto a Mgr Ratti, affinché me li

indichi e mi dia insieme tutte le altre indicazioni necessarie / per redigere le lettere Apostoliche/*

Nel dare di ciò comunicazione all'E.V.

Le bacio ...

/ * inny charakter pisma.

Nr 4

Minuta listu Sekretarza Świętej Kongregacji Konsystorialnej kard. De Lai do Nuncjusza w Polsce Mons. A. Ratti, z prośbą o przysłanie bardziej szczegółowych informacji, potrzebnych do zredagowania bulli erekcyjnej.

Archiwum Świętej Kongregacji do Spraw Biskupów sygn. Num. Prot. 976/20 nr 3.

Roma, 18 Genn. 1921.

A Mgr Ratti

Ho avuto comunicazione dalla Segreteria di Stato che il S. Padre ha testè eretto la nuova diocesi di Lodz. Non avendo pertanto i dati necessari per redigere la bolla, e particolarmente non conoscendo i confini almeno delle parti distaccate dall'archidiocesi di Varsavia, che sono state assegnate alla nuova diocesi, prego la S.V. R-a volermeli indicare e a darmi insieme tutte le altre indicazioni che potrà fornirmi allo scopo.

In attesa ...

Nr 5

List Nuncjusza w Polsce Mons. A. Ratti do Sekretarza Świętej Kongregacji Konsystorialnej kard. De Lai; wyjaśnienie zwłoki w wystaniu żądanych dokumentów.

(Autograf)

Archiwum Świętej Kongregacji do Spraw Biskupów sygn. Num. Prot. 976/20 nr 4.

Varsavia, 2 febbraio 1921.

A S.E.R. il Sig. Cardinale

Gaetano De Lai

Segr.-o della S. Congr. Consistor-e

Eminenza Reverendissima,

Con ogni ossequio accuso all'E.V.R. ricevimento del venerato Suo foglio del 18-I-1921 N°. 976/20 concernente la nuova diocesi di Lodz.

Già da tempo ho richiesto a questa Curia Arcivescovile quello appunto che l'E.V.R. domanda; la venerata Sua mi diede buona occasione e ragione a rinnovare la richiesta; mi si lasciò sperare che avrei potuto tutto spedire per il presente corriere, ma ho sperato invano.

Tornerò a chiedere e non appena esaudito io stesso mi darò doverosa e grata premura di soddisfare a' desiderii dell'E.V.R. Alla quale, baciando la s.p., con rinnovato ossequio mi professo

dev-mo oblig-mo per servirLa

+ A. Ratti AdL. NA

Nr 6

List Nuncjusza Apostolskiego w Polsce Mons. A. Ratti do Sekretarza Świętej Kongregacji Konsystorialnej kard. De Lai. Zawia-domienie o wystaniu wspomnianych przedtem dokumentów.

Dołączono dwa załączniki.

(Autograf)

Archiwum Świętej Kongregacji do Spraw Biskupów sygn. Num. Prot. 976/20 nr 5.

Varsavia, 13 Febbraio 1921.

A S.E.R. il sig. Cardinale

Gaetano De Lai

Segr-o della S. Congr-e Consist-e

Facendo seguito alla ossequiosa mia del 2 corr. N°. 3923, ho l'onore di trasmetterle qui annessi i documenti forniti da S.Em. il Signor Cardinale Arcivescovo di Varsavia e dal suo Ordinariato concernenti la diocesi di Łódź, la sua sede episcopale, i suoi confini, le parrocchie chiamate a comporla, la popolazione.

Sua Eminenza R-ma il signor Cardinale Segretario di Stato mi

annunciava essersi il Santo Padre degnato di erigere la nuova diocesi con suo telegramma del 10 dicembre 1920 e di questa data fu qui preso nota, tanto in sede ecclesiastica quanto in sede governativa, come della data di erezione della diocesi stessa.

Con ogni ossequio bacio la s. p. e mi professo

dell'E.V.R.

umilissimo, devotissimo per servirLa
+ A. Ratti A. di L. Nunzio Ap-lico

Załącznik 1 do dok. nr 6.

(spis wymienionych parafii był opublikowany ale bez podania cyfr — ilości parafian)

EXCELLENTISSIME ILLUSTRISIME ET REVERENDISSIME
DOMINE

Obtentis gratissimis litteris Exc. ae V. die 12 Dec. a. 1920 N. 3523, ad me scriptis, honori mihi duco ad rem agitatum notitias quae sequuntur suppeditare.

Nova Dioecesis, clementissime ab Apost. Sede die 10 Decembris a. 1920 erecta, cuius pro tempore Administrator Apostolicus proclamatus sum, Lodzensis vocabitur, prout in urbe Łódź constituta, in eaque Ecclesia parochialis S. Stanisłai Kostka erit insimul Cathedra Episcopalis; aedes pro Seminario Dioecesano et Curia Episcopalis a domino Carolo Scheibler novo Episcopatu condonata sunt.

Nova Dioecesis exclusive et totaliter ex territorio Archidioecesis Varsaviensis eliminabitur. Limitem occidentalem novae Dioecesis fines Dioecesis Cuiavo-Calissiensis constituent, orientalem vero terminum ponent fines terrarum (województwa) Lodzensis et Varsaviensis, prout ex tabula, hisce litteris adnexa, conspicitur.

Igitur Dioecesim Lodzensem efficient parochiae, ut sequuntur:

1) Ex Decanatu Lodzensi in urbe pertinebunt parochiae:

S. Stanisłai Kostka	35000	S. Casimiri	14500
Exaltationis S. Crucis	22000	Transfigurationis	17000
S. Annae	31000	S. Cordis Jesu	15000
Assumptionis B.M.V.	74831	S. Adalberti	4650
S. Josephi	30000		

2) Ex Decanatu Lodzensi Externo parochiae:

Alexandrów	4500	Lagienniki	1838
Bełdów	3540	Mileszki	4803
Kazimierz	3114	Zgierz	12250
Konstantynów	6100		

3) Ex Decanatu Lanciensi parochiae:

Błonie	1660	Ozorków	7000
Dalików	2451	Parzęczew	3900
Domaniew	2233	Piątek	7132
Gieczno	5010	Poddębice	3685
Góra S. Malgorzaty	8042	Siedlec	3109
Grabów	6179	Sobótka	1123
Kalów	2701	Strzegocin	3568
Leźnica Mała	1686	Solca Wielka	3014
Leźnica Wielka	4091	Topola	2750
Lęczyca	8507	Tum	1680
Mazew	3138	Tur	2480
Modlna	3660	Witonia	5200

4) Ex Decanatu Kłodaviensi Parochiae

Bierzwienna	3542	Grzegorzew	6200
Borysławice	2512	Kłodawa	5339
Chełmno	2400	Pieczew	2300
Dąbie	4093	Umienie	3524

5) Ex Decanatu Brzezinensi Parochiae:

Będków	2765	Kołacinek	1750
Bratoszewice	2100	Koźle	1450
Brzeziny	8405	Laznów	3455
Chorzecin	4052	Niesulków	150
Dmosin	4350	Skoszewy	1100
Dobra	1160	Stryków	1100
Gańków	1200	Szczawin	1100
Główno	2350	Tomaszów-Rawski	18700
Jeżów	7540	Ujazd	3560
Kołuszki	5340		

Quae cum Excellentissimae Dominationi Vestrae refero, sensus profundae venerationis attestor.

(Signatus) Alexander Cardinalis Kakowski

Exc.mo D.D. A. Ratti

Archiepo Naupacten

Nuncio Apostolico

Nr 7

List Nuncjusza Polski Mons. A. Ratti do Sekretarza Świętej Kongregacji Konsystorialnej kard. G. De Lai. Informacja o prośbach i naleganiach L. Skulskiego, dotyczących erygowania diecezji łódzkiej oraz mianowania jej biskupem ks. W. Tymienieckiego, proboszcza parafii św. Stanisława Kostki w Łodzi.

(Autograf)

Archiwum Świętej Kongregacji do Spraw Biskupów sygn. Num. Prot. 279/21.

Varsavia, 25 Marzo 1921.

A S. Em-a R-ma il sig. Cardinale
Gaetano De Lai
Segr-o della S. Congr. Consistor.

Eminenza Reverendissima,

Avendo dovuto questa mattina intrattenermi con questo Ministro dell'Interno Signor Skulski per ben disporlo a favore di uno dei Vescovi Ruteni della Galizia, egli mi entrò in discorso della nuova diocesi di Łódź in tali termini che mi sembra conveniente per non dire doveroso riferire all'Eminenza Vostra Reverendissima.

Giova dir subito che il Signor Skulski ora Ministro dell'Interno è quello stesso che come Sindaco di Łódź prima e poi come Presidente del Consiglio dei Ministri ha non soltanto vagheggiato e desiderato, ma anche validamente promosso la erezione della diocesi con a capo la sua Città. Capo di uno dei più conservatori e dei più numerosi partiti di destra al Parlamento Polacco (Unione Nazionale Popolare), in fondo ed in sostanza buon cattolico, tenuto in molta considerazione anche all'infuori del suo partito egli conosce come pochi l'ambiente di Łódź e le sue risorse, come pochi ne può disporre od averlo meno avverso anche in quella parte (Socialista, che néanche a Łódź manca) che non lo riconosce a segue come suo capo e rappresentante; è superfluo dire che dal suo posto attuale di Ministro dell'Interno ed in buoni rapporti anche col collega Ministro del Culto (quantumque di tutt'altre anzi contrarie idee e tendenze politiche) egli può come nessun altro beneficamente influire nell'andamento delle cose nè rapporti col Governo. Ora il Signor Ministro mi ha questa mattina mostrato un desiderio così vivo e così sollecito di vedere definitivamente sistemata la nuova diocesi, nomina del Vescovo compresa, che mi

[13]

è parso perfino un poco preoccupato come chi veda sfuggire un momento molto propizio e scorga all'orizzonte la possibilità di momenti e congiunture meno favorevoli. Devo anche dire che il Signor Ministro non ha mancato neanche questa mattina di mostrarmi quanto gli stia a cuore la candidatura di Mons. Vincenzo Tymieniecki attuale parroco della principale chiesa e parrocchia di Łódź (S. Stanisław Kostka, con 35 M anime) e che S. Em. il Signor Cardinale Kakowski Amministratore della nuova diocesi ha subito nominato suo Vicario Generale in luogo.

Devo aggiungere — seppure occorre — che la candidatura Tymieniecki sta a cuore all'Em. o Cardinale Kakowski non meno che al Ministro Skulski a che anche l'Arcivescovo di Varsavia ripetutamente mi lasciava chiaramente intendere il suo vivo desiderio di una sollecita sistemazione, dividendo egli pure le preoccupazioni del Ministro circa l'avvenire. Bisogna dire che tali preoccupazioni sono altrettanto legittime che concrete e fondate chi pensi che, essendosi ormai qui votata la Costituzione del risorto Stato, l'attuale Parlamento non può avere che ancora qualche mese di vita nella migliore delle ipotesi, supponendo cioè che nessun colpo di vento ne accleri i fati o porti almeno qualche crisi di Governo, nel qual caso con quali uomini si avrà a fare nessuno può dire, senonche molto maggiori sono le probabilità che la situazione se ne trovi peggiorata.

D'altra parte Mons. Tymieniecki se non è un'aquila, sa però bene il conto suo, è un sacerdote esemplare, uno zelante pastore d'anime, accettissimo al popolo, agli operai, ai fabbricanti (e Łódź è la Manchester Polacca), conosce a fondo l'ambiente e questa conoscenza ha saputo rendere efficace e fruttuosa con importanti risultati anche nel campo dell'azione ed organizzazione cattolica. Ancora questa mattina il Ministro Skulski mi assicurava che il pubblico di Łódź a Mons. Tymieniecki nulla ricuserà, particolare di non poca importanza là dove tutto s'ha a creare, e che ben difficilmente si può prevedere non già altrettanto ma anche solo qualche cosa di lontanamente simile trattandosi d'un altro, anche perchè già tanta è l'aspettazione generale e tanto il generale desiderio di Mons. Tymieniecki.

Tutti questi modi di vedere sono pur divisi da questo Em-mo Arcivescovo e per quel poco che ho potuto conoscere i luoghi e le persone (fui qualche giorno a Łódź e conosco Mons. Tymieniecki) non posso non dire che mi sembrano rispondenti alla realtà.

Tornino all'E.V.R. graditi coi miei ossequi i miei devoti auguri Pasquali anche se Le giungeranno con qualche ritardo e mi creda.

l'umilissimo devotissimo per servirLa
+ A. Ratti AdL. NA.

Nr 8

Minuta listu skierowana z Świętej Kongregacji Konsystorialnej do Nuncjusza w Polsce Mons. A. Ratti. Jest to zawiadomienie o wysłaniu bulli erekcyjnej.

Archiwum Świętej Kongregacji do Spraw Biskupów sygn. Num. Prot. 976/20 nr 8.

6. Maggio 1921.

Rimetto alla S.V. R-ma le Bolle di erezione della nuova diocesi di Lodz, e spero di inviarle quanti prima le altre per la nomina del Vescovo, Mgr Tymieniecki.

La tassa delle presenti Bolle — da pagarsi secondo le note disposizioni è di Ł 5 mila.

Gradisca

Nr 9

List Nuncjusza w Polsce Mons. A. Ratti do Sekretarza Świętej Kongregacji Konsystorialnej kard. G. De Lai. Nuncjusz informuje o otrzymaniu bulli erekcyjnej oraz o oczekiwaniu na bullę nominacyjną dla bpa W. Tymienieckiego.

(Autograf)

Archiwum Świętej Kongregacji do Spraw Biskupów sygn. Num. Prot. 976/20 nr 9.

Varsavia, 17 Maggio 1921.

A. S.Em-a R-ma il. sig. Cardinale
Gaetano De Lai
Segr-o della S. Congr. Consistor.

Eminenza Reverendissima,

Sono da ieri in possesso della venerata Sua 6 Maggio 1921, Num. 976/20 e delle annesse Bolle di erezione della nuova diocesi di Lodz con l'altrettanto lieto quanto opportuno annunzio della prossima spedizione delle Bolle per la nomina del Vescovo, Msgr Tymieniecki.

Procurerò al più presto la consegna delle Bolle e la relativa ri-

scossione della indicata tassa di Ł. 5 mila, secondo le consuete disposizioni.

Con animo grato e con ogni ossequio bacio la s.p. e mi professo

dell'Em-a V. R-ma
umilissimo, devotissimo per serviLa
+ A. Ratti N.A.

Nr 10

List Nuncjusza w Polsce Mons. A. Ratti do Sekretarza Świętej Kongregacji Konsystorialnej kard. G. De Lai, w sprawach poprawek, jakie zostały poczynione w bulli erekcyjnej.

(Autograf)

Archiwum Świętej Kongregacji do Spraw Biskupów sygn. Num. Prot. 976/20 nr 10.

Varsavia, 25 Maggio 1921.

A S.E.R. il signor Cardinale
Gaetano De Lai
Segr-o della S. Congr. Consistor.

Eminenza Reverendissima,

Con grato animo Le accuso ricevuto il ven. Suo foglio del 9 corrente N°. 279/21 con le annesse „Interrogationes de qualitatibus eligendi ad Episcopatum”.

Un più attento esame della Bolla per l'erezione della nuova diocesi di Lodz ha mostrato che nella linea nona (dal principio) è stato scritto „Cassiliensem” invece di „Calissiensem” e „tribus” invece di „quinque”; nella stessa linea dopo „videlicet” occorre aggiungere „bino” (il decanato di Lodz è duplice: urbano ed extraurbano) e dopo „Lodzensi” (sempre nella stessa linea) aggiungere „Brzeziniensi”.

Pel momento ho di mia mano annotato queste correzioni ed aggiunte nella Bolla stessa autenticandole con la mia firma autografa ed il sigillo della Nunziatura.

Con ogni ossequio bacio la s.p. e mi professo

dell'E.V.R.
umilissimo, devotissimo per servirLa
+ A. Ratti Nunzio Ap-lico

Nr 11

Minuta listu Świętej Kongregacji Konsystorialnej skierowanego do Audytora Nuncjatury Apostolskiej w Polsce Mons. E. Pellegrinetti.

Wyrażono zgodę na poprawki poczynione w bulli erekcyjnej.

Archiwum Świętej Kongregacji do Spraw Biskupów sygn. Num. Prot. 976/20 nr 11.

23 Giugno 1921.

A Mgr Pellegrinetti
Uditore della Nunziatura
di Polonia

Questa S.C. ha preso nota delle correzioni fatte da cotesta Nunziatura Apostolica alla Bolla di erezione della nuova diocesi di Lodz, nel senso indicato da cotesta medesima Nunziatura con lettera del 25 Maggio u.s., n. 4617; e le ha ratificate.

Nel darle di ciò assicurazione, anche per tranquillità degli interessati, mi è grato rassegnarmi con distinto ossequio ...

WIKTOR GRAMATOWSKI SJ

**Origo dioeceseos Lodzensis in lumine documentorum
de Archivo Vaticano**

Fundamentalis scopus praefati articuli est enucleatio nonnullarum differentiarum in sensu documentorum, quae Dioeceseos Lodzensis administrativos fines stabiliunt nec non discrepantiarum inter datum ordinationis bullae erectionis et inter datum documenti nominationis ad munus vicarii generalis eiusdem dioeceseos.

Praedictae differentiae illustrantur ab Auctore ope documentorum ac ontium materialium, quae in Archivis Vaticanis, praesertim in Archivio S. Congregationis Episcoporum asservantur.